

Економічне відродження через індустріальний розвиток України

Економічне відродження через індустріальний розвиток України

Економічне відродження через індустріальний розвиток України

Економічне відродження через індустріальний розвиток України

Економічне
відродження через
індустріальний
розвиток
України

ВІЗІЯ: УКРАЇНА 2030

Візія України в 2030 році: конкурентоспроможність економіки, добробут людей і місце в глобальному світі

Масштаб нашої країни, її ресурси та люди, соціокультурна різноманітність та геополітичне розташування визначають її вибір: Україна або буде успішною і великою державою, або зникне в її теперішніх кордонах. Все це лише питання часу, поки історія не винесе свого чергового суворого вироку тим, хто виявився дрібним, малодушним і байдужим.

Стан невизначеності, в якому перебуває Україна, небезпечно затягнувся. Країна, яку поглинула економічна аномалія, вимагає невідкладних трансформацій. І значно гірше, якщо їх принесе якесь зовнішнє втручання, бо це буде експериментом, за яким краще спостерігати на відстані.

Щоб здійснити правильний вибір Україні не обійтись без масштабних проектів соціально-економічних перетворень, які здійснюються для добробуту і безпеки людей і, що важливо, генеруються із середини країни. Реальність така, що у незалежній Україні поки відсутній досвід таких справ, але вона не має іншого вибору, ніж його набути.

Таким масштабним проектом ми бачимо Новітній індустріальний розвиток України (НІРУ), який спрямований на створення високотехнологічного обробного сектору економіки і є суто українським шляхом. Ми відводимо для нього 12 років. У минулі епохи дванадцять років в житті країн були майже нічим. Однак зараз, в епоху небаченого прискорення процесів суспільно-економічного та технологічного розвитку, цей період достатній, щоб трансформувати економіку.

Політика НІРУ має своїм принципом реалістичність. Вона розуміє владу Часу і ставить лише реальні завдання. Повний перелік показників економічного розвитку країни в 2030 році за умови 12 років успішної політики НІРУ наведено в додатку 1. Вони є розрахованими величинами і розглядаються як цільові показники

цієї стратегії. Їхній розрахунок, а також заходи політики, які дозволять їх досягнути, детально розглянуто у розділах 8 та 10. Тримаючи ці показники в полі зору, нижче надамо візіонерську, описову картину України-2030, до якої прагнемо і яка має високі шанси стати реальністю за умови НІРУ.

Динаміка економічного розвитку. Отже, Україна-2030 зламала тенденцію пасивного економічного занепаду, відмовившись від аморфності в економічній політиці. Вона застосувала власну індустріальну стратегію і вийшла на високу динаміку економічного зростання (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка економічного розвитку України, 2030 vs 2018

Показник	2018	Україна-2030.
Зростання реального ВВП за період (CAGR), %	-0,5 (2007-2018)	+7,0 (2019-2030)
ВВП у цінах і за середньорічним курсом 2018 р, млрд дол. США	131	294
ВВП на душу населення за ПКС, у цінах 2011 р., дол. США	8 987	>18 000
Валове нагромадження основного капіталу, % ВВП	17,6	24,0
Частка переробної промисловості у ВВП, %	11,6	17,2
Частка високо- і середньо-високотехнологічної продукції у випуску обробної промисловості,%	17	28
Витрати на НДДКР, % ВВП	0,45 (2017)	1,0

Джерело: Держстат, Світовий банк, розрахунок

У 2030 р. це ринкова, відкрита і диверсифікована економіка з високотехнологічним обробним сектором, що генерує широкий спектр конкурентних продуктів і послуг.

Останні п'ять років ВВП країни зростає темпами 7% і вище. Стійку базу зростання забезпечила диверсифікована пропозиція вітчизняних індустріальних товарів і сервісів, що виникла завдяки

появі нових сучасних заводів. Ця пропозиція дала змогу провести розумне імпортозаміщення і значно наростити експорт. Тепер споживач знаходить на ринку значно більше якісних вітчизняних товарів, що складають конкуренцію імпорту.

З позиції макроструктурних балансів стійке зростання забезпечують капітальні інвестиції та внутрішній попит, що тепер значно більшою мірою покривається національною пропозицією. Валове нагромадження основного капіталу (ВНОК) вийшло на рівень 24% ВВП, а сукупний внутрішній попит зріс вдвічі з 244 млрд дол. США у 2018 р. до 502 млрд дол. США у 2030 р., завдяки значному підвищенню купівельної спроможності населення, держави і корпорацій. Другим важливим чинником є експорт, що перевищив імпорт, насамперед, завдяки зростанню продажу назовні товарів обробної промисловості. Чистий експорт на кінець періоду становить 1,7% ВВП.

В економіці відбулись вирішальні структурні зміни. Тепер країна має новий виробничий ландшафт. Суттєво зросла частка переробки місцевої сировини, що підняло рівень доданої вартості, створюваний економікою. Роль первинного сектору (сільського господарства і добувної промисловості) зменшилась на користь обробної галузі, частка якої у ВВП збільшилась із 11,6 % до 17,2 %. Зросла і її технологічність. Частка високотехнологічних виробництв у випуску промислової продукції досягла 28 %.

Більшість новостворених підприємств – це середній та малий бізнес, що отримав поштовх завдяки індустріальному розвитку країни. Багато з них виникло навколо великих підприємств, долучившись до їхніх ланцюгів поставок.

Країна відновила свою здатність продукувати і виводити на ринок нові технології. Творчі технічні спільноти – конструктори, інженери, новатори – мають можливості для самореалізації всередині країни, завдяки попиту з боку промисловості і дослідницьких інститутів. Фінансування НДДКР та інновацій вагомо підтримується державою.

В країні діють відкриті спеціалізовані технологічні центри, що працюють на глобальний ринок і задіяні в проектах міжнародної

співпраці. Вони перебувають у полі уваги міжнародних корпорацій, які вважають за необхідне мати власні представництва в таких центрах.

ІТ-галузь отримує стабільні замовлення з внутрішнього ринку, які генеруються оновленим корпоративним сектором. Завдяки їхній співпраці цифровізація і передова автоматизація стали повсюдними в економіці. Синергія обох секторів дозволяє створювати і виводити на ринок продукти і сервіси з новою, вищою цінністю для споживача і, відповідно, капіталізувати творчу енергію людей усередині країни.

Українська інноваційна продукція постійно надходить на міжнародні ринки, і в світі утверджується образ України як країни індустріальних розробок і винаходів. Поступово новаторство стає її візитною карткою. Обробний сектор інтегрує у виробничий процес креативний, творчий капітал українців, а розумна державна допомога такий процес підтримує.

В країні змінюється культурний світогляд. Інновації та новаторський дух стали загальним процесом, що охопив приватний бізнес, систему освіти та суспільство загалом; вітаються успіх, співпраця і підприємницький ризик.

Важливою частиною змін у промисловості стала реформа оборонно-промислового комплексу. Він став опорою безпеки і обороноздатності країни, інтегрувався у світові розробки, експортує і поставляє в армію нові зразки озброєння.

Інфраструктура країни зазнала значної трансформації. Її розвиток дав поштовх належному використанню внутрішніх водних шляхів у загальнодержавному балансі транспортних перевезень. Розбудовані основні вузькі місця для руху пасажирів і вантажів, зокрема, сухопутні прикордонні переходи, мости через ріки, станції в морських портах. Це забезпечило розширення транзитного потенціалу України в Східній та Центральній Європі і повернуло її значення як транзитного гравця. В країні є достатній резерв електроенергії та знижено її втрати в мережах.

Внутрішня промисловість стала основним постачальником матеріалів і обладнання для модернізації інфраструктури. Вона використовує інструменти технічної політики та фінансової підтримки на зразок тих, що діють у розвинених країнах, й ефективно конкурує з імпортом у відкритих державних закупівлях.

Україна перебуває у полі зору міжнародних інвесторів. Факторами, що приваблюють ПІІ, стали розвинений внутрішній ринок, кваліфіковані працівники, підготовлена інфраструктура, вигідна вартість виробничих факторів, зокрема електроенергії, і, звичайно ж, динамічне зростання економіки країни. Вагому частку ПІІ складають ті, що приходять із євроатлантичних країн і приносять технології.

Підприємці мають чітке розуміння умов ведення бізнесу. Це досягається завдяки публічним поясненням урядом суті його дій, індикативним чотирирічними планам розвитку, в яких подаються цільові макроекономічні показники, та залученню бізнесу до прийняття важливих рішень і взаємних зобов'язань у рамках тристоронніх угод між урядом, профспілками і роботодавцями. Важливим орієнтиром для бізнесу є оприлюднені чотирьохрічні індикативні плани розвитку національної економіки та плани генерального розвитку територій.

У місцевих об'єднаних громад розвинулися навички щодо стимулювання конкурентоспроможності територій, їхнього виробничого розвитку та створення робочих місць. Громади змагаються за інвесторів і проекти, маючи за взірць уже досягнуті історії успіхів. Вони зміцнили фінансово завдяки місцевим виробництвам, що генерують податки і гідні заробітні плати. Їхні вільні кошти акумулюються у місцевих регіональних банках, які стали активними агентами виробничого розвитку територій.

У країні діє диверсифікований банківський сектор, що здатний фінансувати капітальні інвестиції і зацікавлений в цьому. Він складається із загальнодержавних банків та установ розвитку, місцевих земельних банків, установ для фінансування малого бізнесу. Також діють ключові міжнародні установи розвитку: Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ та інші. Політика НБУ відносно рівня інфляції та облікової ставки

сприяє економічному зростанню та створенню робочих місць в країні.

Стійкість у глобальній конкуренції та вигідна інтеграція у світову економіку. Цей блок індикаторів оцінює здатність економіки забезпечити стійке зростання і знайти справедливую вигоду у міжнародному економічному обміні. Він розкриває приховані сторони економічної взаємодії країн, які підносять одних і тримають в пастці бідності інших. Про це мало говорять, але діють так, щоб отримати контроль за доходними ланцюгами вартості.

Україна-2030 досягла показників розвитку, які дозволили їй розумно інтегруватись у світові ланцюги створення доданої вартості (табл. 2). Внутрішні економічні перетворення підготували її до глобальної конкуренції. Економіка отримала опірність до вимивання виробничих ресурсів з країни і до зовнішніх шоків завдяки диверсифікованій пропозиції товарів і послуг, які вона генерує.

Досягнуто високого рівня макроекономічної стабільності. Профіцит зовнішньої торгівлі та ПІІ забезпечують позитивний платіжний баланс та курсову стійкість гривні. Зона дії гривні значно зросла як за рахунок збільшення обсягу економіки, що нею обслуговується, так і її детінізації. Високий попит на гривню забезпечують експортери, закордонні інвестори, які вкладають кошти у нові виробничі активи та нерухомість, а також транзит вантажів і пасажирів, туризм тощо.

Таблиця 2. Стійкість у глобальній конкуренції та вигідна інтеграція у світову економіку, 2030 vs 2018

Показник	2018	Україна-2030
Сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами, млрд дол. США (% від ВВП)	-11,4 (-8,7%)	+4,9 (+1,7%)
Облікова ставка НБУ, %	16,0-18,0	не вище рівня споживчої інфляції
Обсяг експорту товарів та послуг, млрд дол. США у цінах 2018 р.	59,1	125,2
Частка продукції обробної промисловості в загальному експорті товарів, %	71	79

Економічне відродження через індустріальний розвиток України

Показник	2018	Україна-2030
Частка високотехнологічної і середньо-високотехнологічної продукції в експорті обробної промисловості, %	19 (2017)	25
Рівень продуктивності праці в обробній промисловості, тис. дол. США випуску на одну особу в цінах 2018 р.	45	>80
Енергоефективність економіки (споживання первинних енергоресурсів, кг н. е./тис. дол. США ВВП)	280 (2016)	150

Джерело: Держстат, Національний банк України, Світовий банк, розрахунок

Зміцнення економіки та гривні тепер дозволяє ефективно таргетувати інфляцію, не урізуючи надмірно монетарну базу, що раніше шкодило розвитку реального сектору. Незважаючи на високе економічне зростання і збільшення заробітних плат, рівень інфляції перебуває в межах однозначного числа. Це забезпечується високою щільністю сукупної пропозиції товарів і послуг на ринку, розвитком каналів е-торгівлі та довірою до гривні, від якої тепер не тікають і в якій значно більше заощаджують. Інфляцію також стримують наявні інструменти зв'язування вільних коштів, які стали доступними населенню завдяки розвитку фондового ринку.

Пенсійний фонд подолав дефіцитність завдяки підвищенню надходжень ЄСВ від офіційних робочих місць. Обсяг цих надходжень досяг у цінах 2018 р., тобто в сьогоднішніх реаліях, 600 млрд грн.

Як і пенсійний фонд, бюджет країни отримує суттєво більше надходжень від значно масштабнішої і детінізованої економіки. Завдяки цьому, а також ліквідації таких структурних деформацій, як дефіцит Пенсійного фонду і субсидії населенню на житлово-комунальні послуги, це значно розширило його фіскальний простір. Тепер уряд не здійснює дуже дорогих зовнішніх запозичень і має можливість фінансувати програми, важливі для економічного і соціального розвитку країни.

Через такі програми, зокрема, фінансуються заходи із захисту довкілля. В Україні подолано тенденцію нарощування промислових та побутових відходів. Держава та наукові установи опікуються питаннями збереження природних ресурсів, зокрема, ґрунтів та води.

Збудувавши сучасні заводи, що здійснюють ключові стадії обробки і випускають готову індустріальну продукцію, Україна вчинила як розвинені країни світу і вступила в міжнародну конкуренцію за доходні ланцюги доданої вартості. Вона спирається на макроекономічну стабільність, диверсифіковану економічну структуру та активну позицію її міжнародних представництв.

Міжнародний обмін України - 2030 дає їй можливість отримати справедливу вигоду. Вона вже не донор, що віддає природні ресурси і людей у процеси створення доданої цінності за її межами. Значно кращою є структура експорту, і країна розміщує на зовнішніх ринках суттєво більше генерованої всередині доданої вартості.

Технологічність нових виробництв дозволила довести частку продукції обробної промисловості в експорті товарів до 79 %, а частку високотехнологічних товарів до 25 %. Відповідно знизилась частка продуктів первинної економіки в експорті товарів з 28 % в 2018 р. до 20 % в 2030 р. Країна все ще залишається вагомим світовим постачальником продукції сільського господарства, однак випереджувальними темпами зростає її роль як постачальника продуктів харчування і харчових інгредієнтів.

Трудова міграція збалансована. Більшість українців повернулись із тимчасових заробітків в Україну, де є високий попит на їхню працю, а молодь пов'язує своє працевлаштування і самореалізацію з батьківщиною, де бачить гідну перспективу. Крім того, українська економіка почала залучати кращих спеціалістів ззовні, як це роблять розвинені країни.

Українські корпорації інтегрують передові технології, що, у поєднанні із цифровізацією, забезпечує високу продуктивність праці і ресурсощадність. Вони технологічні і пропонують ринку нові зразки

продукції, тобто здатні до глобальної конкуренції. Більшість із них мають чітку експортну орієнтацію.

Продуктивність праці, що є основою конкурентоспроможності, в обробній промисловості зросла із нинішніх 45 тис. дол. США до понад 80 тис. дол. США випуску на одного працюючого. Витрати енергії в економіці становлять 150 кг н.е. на 1 тис. дол. США ВВП, що майже в 1,9 рази нижче аналогічного показника по країні у 2016 році.

Позиції країни в індексі глобальної конкурентоспроможності значно покращились завдяки складовим макроекономічної стабільності, доступу до фінансів, відкритості до інновацій, оновленій інфраструктурі та збільшенню обсягу внутрішнього ринку. Україна є регіональним лідером за темпами економічного зростання.

Матеріальна основа високих стандартів якості життя. Головним беніфіціаром економічного зростання стали люди та їхній добробут. Щоб зрозуміти зміни у добробуті, всі наведені нижче показники розраховано в цінах 2018 р., тобто картина 2030 р. подана в сучасних реаліях (табл. 3).

Таблиця 3. Зростання добробуту людей в Україні 2030 vs 2018, ціни 2018 року

Показник	2018	Україна-2030
Рівень доходів на душу населення, тис. дол. США	3,3	7,8
Чисельність працівників, зайнятих в економіці України, млн людей	13,4	15,6
Середньомісячна заробітна плата штатних працівників, дол. США	326	>900
Співвідношення мінімальної пенсії та фактичного прожиткового мінімуму	0,57	>1,0
Середня місячна пенсія, грн	2479	>4500
Бюджет Пенсійного фонду, млрд грн	358,8 (з них дотації 150)	600 (без дотацій)

Джерело: Держстат, Міністерство соціальної політики України, розрахунок

Отже, в Україні-2030 подолано бідність. Середньорічний наявний дохід на душу населення досяг 7,8 тис. дол. США, що, згідно з класифікацією Світового банку, відносить її до групи країн із доходами вище середніх.

Чисельність зайнятих в економіці країни за 12 років НІРУ зросла на 2,2 млн людей, що стало можливим завдяки появі великої кількості сучасних підприємств. Щомісячна середня заробітна плата штатних працівників по країні зросла у сучасному вимірі з 326 до 900 дол. США. Аналогічний показник по промисловості перевищує 1000 дол. США. Ці фактори зупинили масову трудову еміграцію.

Економічне зростання забезпечило соціальний захист людей. Офіційні і добре оплачувані робочі місця і, відповідно, сплата єдиного соціального внеску виконали завдання наповнення Пенсійного фонду. Відтепер він не дотаційний і дозволяє збільшити середню гарантовану державою пенсію щонайменше у 1,8 рази. Мінімальні пенсії зростають до рівня, що не нижчий за фактичний прожитковий мінімум. Відповідно, подолане нинішнє ганебне явище, коли близько 7,5 млн пенсіонерів – громадян України отримують забезпечення нижче реального мінімуму для життя. Доходи від економічного зростання розподіляються рівномірно. Цьому сприяють тристоронні зобов'язання держави, роботодавців і профспілок.

У країні відбулися важливі соціально-культурні зміни. Завдяки підвищенню добробуту зріс середній клас і зміцніло підприємницьке середовище. Ці активні і самодостатні громадяни забезпечують соціальну основу демократії та отримують дієву підтримку держави. Їхня позиція і демократичний тиск на владу стали вирішальними у досягненні справжніх економічних свобод, які є їхнім природнім середовищем існування.

Це означає, що в країні захищена приватна власність, діє конкурентне законодавство і знято штучні бар'єри для ведення бізнесу. Покращились державні сервіси, держслужба є престижною і високооплачуваною. Політика вже не є найдохіднішим бізнесом, що ламає структурну основу корупції. У поєднанні з високим рівнем

забезпечення держслужбовців, зниженням тіньової економіки та антикорупційними заходами це рішуче мінімізує її прояви.

Отже, у суспільстві виникає нове відчуття країни, як сучасної і успішної. Це розставляє багато що на свої місця: живить здоровий патріотизм і стимулює прагнення громадян бути причетним до успіху своєї країни.

Такі суспільні здобутки швидко позначаються на сприйнятті України в світі. Це вже не слабкий боржник, що не розуміє власних можливостей і легковажно розмінює економічний суверенітет на прихильність кредиторів. Це – суб'єкт міжнародної економіки, який знає, чого прагне, і діє за власною стратегією розвитку. Поступово зростає сприйняття України у світі як країни, що продукує інноваційну промислову продукцію та відіграє значну роль у харчовій безпеці на міжнародному рівні. Україна член ОЕСР і надає допомогу бідним країнам, беручи участь у донорських проектах технічної допомоги.

Таким чином, у 2030 році, після дванадцяти років Новітньої індустріальної політики, Україна живе в нових реаліях і готова кинути виклик щодо її міжнародного лідерства за темпами економічного зростання.

Звичайно, приведений опис не є абсолютно точним відображенням країни в 2030 р. але він передає напрямки і динаміку змін, які виведуть її економіку на новий рівень. Декому він може видатись надмірно оптимістичним, однак подальші розділи роботи доводять його реальність. Вони пояснюють як перейти від теперішнього стану економіки до того, який описаний вище, яку політику необхідно застосувати і де взяти для цього фінансові ресурси та працівників.

Наступна частина роботи містить детальний аналіз передумов та сучасного стану економічного розвитку України, тобто того ґрунту на якому за дванадцять років має з'явитись структурно інша економіка, така що була описана в цьому розділі.